

Tvorba kritérií pro hodiny dílen čtení s důrazem na rozvoj sebehodnocení žáků

Postup formativního hodnocení

I. Identifikační údaje:

Autor materiálu: Mgr. Pavla Štěpánová

Název školy, na níž autor působí: Základní škola, Praha 4

II. Kontext:

Cílová skupina: žáci 7. ročníku

Předmět, v němž byla technika realizována: český jazyk a literatura – dílny čtení

Další relevantní informace:

Práci s kritérii v dílnách čtení jsem využila v 7.A, kde je 24 žáků (12 dívek, 12 chlapců). Výuka probíhala po ukončení distančního vzdělávání způsobeného pandemií covid-19. Třída je živá, komunikativní a spolupracující. Ve třídě jsou čtyři žáci s podpůrnými opatřeními (dyslexie, dysortografie, dyskalkulie).

III. Realizace a hodnocení postupu formativního hodnocení:

Popis využití vybraného postupu formativního hodnocení (jeho modifikace)

Z metod formativního hodnocení jsem využila práci s kritérii, která jsem však nevytvářela s žáky, ale sama. Jednalo se o kritéria hodnotící kvalitu odvedených úkolů, které byla zaměřeny na práci se čtenářskými strategiemi v hodinách dílen čtení a zároveň na chování žáků v těchto hodinách. Součástí bylo i stručné sebehodnocení žáků podle tabulky kritérií.

Postup zavádění a realizace postupu formativního hodnocení

Od školního roku 2020/2021 máme v některých třídách v rámci výuky českého jazyka a literatury pevně stanovené hodiny dílen čtení. Na začátku roku jsme si vyjasnili pravidla těchto trochu odlišných hodin a věnovali se úvodním aktivitám, načež nastala distanční výuka. Když se žáci v květnu vrátili zpět do školy, někteří byli v hodinách nesoustředění, vyrušovali a úkoly trochu „odflakovali“. Aktivity na těchto hodinách neznámkuji, domnívám se, že tento způsob hodnocení v žácích nepodporuje chuť číst a sdílet čtenářské zážitky. Díky metodám formativního hodnocení je možné velice efektivně podpořit vnitřní motivaci žáků ke čtení a zvýšit jejich angažovanost v hodinách. Naším hlavním tématem na konci školního roku byl rozvoj čtenářských strategií, konkrétně kladení otázek, vyjasňování a předvídaní. Nakonec jsem se rozhodla pro hodnocení aktivit spojených se čtenářskými strategiemi využít kritéria hodnocení. Jako základ jsem využila sadu kritérií pro hodnocení v dílnách čtení z publikace *Formativní hodnocení ve výuce* od K. Starého, V. Laufkové a kolektivu autorů (viz příloha 1). Tuto sadu jsem mírně upravila (viz příloha 2) – přidala jsem kritérium hodnotící kvalitu odevzdaného úkolu a doplnila chybějící obsah pro hodnocení tempa čtení a (ne)přeskakování pasáží. Místo názvu kritérií jsem použila písmena, aby žáci mohli jednoduše a rychle zapsat hodnocení do sešitu a zároveň aby bylo na první pohled patrné, jak jsou jednotlivá kritéria naplněna.

Kritéria jsem rozdala žákům a ti si je vlepili do sešitu. Následně jsme rozebírali jednotlivé popisy, aby jim žáci rozuměli. Během vyjasňování nedošlo k žádnému nedorozumění, tabulka byla pro žáky srozumitelná. Jen někteří žáci se ptali, co mají dělat, když se nebudou moci rozhodnout mezi jednotlivými úrovněmi – jestli si třeba mohou dát 2,5 nebo 3,5 bodu. Na tyto dotazy jsem odpovídala tak, že se „holt“ budou muset na jednu stranu přiklonit.

Na konci vyučovacích hodin jsme hodnotili naši práci několika způsoby:

a) ústně:

- ve dvojicích si žáci řekli, jak by se podle tabulky ohodnotili a proč, dobrovolníci mohli hodnocení sdílet s ostatními

b) písemně (ukázky autentických názorů žáků viz příloha 3):

- do sešitu žáci zapsali odpovídající hodnocení ve tvaru A4 (tj. kritérium A naplněno 4 body), B3 (kritérium B naplněno 3 body), C1 (kritérium C naplněno 1 bodem) atd. a doplnili ho slovním komentářem – mohli si vybrat mezi odpověďmi na otázky:
  - a. Co se mi příliš nedařilo a proč?
  - b. V čem se chci do příště zlepšit?
  - c. Za co se chci ocenit?

c) písemně, pokud již žáci s kritérii pracovali (viz příloha 3) – mohli si vybrat odpověď na jednu ze tří otázek:

- a. V čem jsem se od minule zlepšil(a)?
- b. Co se mi (oproti minulé hodině) podařilo?
- c. Co se mi zatím nedaří?

Reflexe učitele

V dalších hodinách čtenářských dílen jsem pozorovala výraznější zklidnění chování žáků a poctivější plnění úkolů. Mohlo to být ale samozřejmě způsobeno i tím, že si již žáci po distanční výuce zvykli opět na tu školní.

Pročítání komentářů žáků je i výborná zpětná vazba pro učitele, protože odkrývá problémy, které učitel na hodině nemusí zaznamenat. Některým žákům také více vyhovuje písemná než ústní reflexe.

Narazili jsme také na to, že je mnohem jednodušší hodnotit, co nám nejde, než se za něco ocenit a reflektovat situaci, kdy perfektně splňujeme všechna kritéria.

Mezi výroky žáků se samozřejmě objevují i obecné (nicneříkající) výroky – lze je využít jako příklady pro to, jak (ne)napsat zpětnou vazbu (viz příloha 3 na konci). Někteří žáci také nenapsali komentář žádný.

Reflexe žáků

Někteří žáci ocenili, že mohli nahlas bez obav říci/napsat, co jim nejde a že „to není žádný problém“. Kritéria hodnocení jim pomohla zaměřit pozornost na to, co chtějí zlepšit. Žáci, kteří splňovali všechna kritéria v nejvyšší kvalitě, měli problémy s tím, co mají napsat (viz výše). V tomto případě je možné žáky povzbudit např. otázkami: *Co pro tebe bylo nejnáročnější a proč? Z čeho máš největší radost, že se ti povedlo? Co můžeš ještě vylepšit?*

Doporučení při využití v praxi

Při tomto způsobu hodnocení je klíčové navodit bezpečné prostředí. Žáci si musí být jisti, že se mohou poctivě ohodnotit, nikdo je nebude nijak zesměšňovat a jejich výroky negativně komentovat (především učitel). Např. je možné zdůraznit, že je v pořádku, když čtenář přeskočí nějaký odstavec nebo se zrovna ten den nemůže soustředit na čtení. V tomto by měl jít učitel příkladem a modelovat to sám na sobě. Z mých zkušeností je to jedna z nejdůležitějších technik pro navození bezpečného prostředí.

Pro navození bezpečného prostředí také silně nedoporučuji převádět body z tabulky kritérií na známky.

Sadu kritérií lze využít i na jakoukoli dílnu čtení – bez čtenářských strategií (viz příloha 4).

Literatura: Starý, K., Laufková, V. a kol. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál 2016.

IV. Přílohy, které dokumentují daný postup formativního hodnocení:

Příloha 1: Holistická sada kritérií pro čtení ve čtenářské dílně (Starý, Laufková 2016)

Příloha 2: Sada kritérií pro hodnocení v dílně čtení (se čtenářskými strategiemi)

Příloha 3: Sebehodnocení žáků podle kritérií práce v dílně čtení (se čtenářskými strategiemi)

Příloha 4: Sada kritérií pro hodnocení v dílně čtení (bez čtenářských strategií)

V celém materiálu (včetně příloh) jsou použity fotografie, pracovní listy, obrázky, grafy atd. autora (pokud není uvedeno jinak). Fotografie jsou zároveň v souladu s GDPR.

